

Попередня заява Місії Канади
Вибори президента України, 22 квітня 2019 року

У цій другій попередній заяві міститься оцінка виборчого процесу з виборів Президента України у період з 31 березня до 22 квітня. Власне сам виборчий процес продовжує розгортатися, серед наступних його етапів – підрахунок голосів, передача та оголошення результатів, процес оскарження та винесення судових рішень. Місія Канади у цьому документі викладає тільки власні спостереження, зібрані у період між двома турами виборів, включаючи день виборів та період відразу після його завершення. Остаточний звіт, зокрема повний аналіз спостережень і рекомендацій Місії Канада буде опублікований після завершення всього виборчого процесу з виборів Президента України.

Місія Канади хотіла би подякувати всім своїм співрозмовникам і відзначити відкритість та зусилля всіх тих, хто залучений до підготовки та проведення президентських виборів 2019 року, а також подякувати за відкритий доступ, наданий їй спостерігачам упродовж усього процесу спостереження за виборами. Місія Канади підтримує Декларацію принципів міжнародного спостереження за виборами та Кодекс поведінки міжнародних спостерігачів на виборах. Декларація є основою для всієї діяльності Місії спостереження за виборами.

Під час другого туру голосування, який відбувся 21 квітня 2019 року, Канадська Місія відвідала 2366 виборчих дільниць для спостереження за голосуванням, підрахунком голосів та передачею результатів голосування. У період між першим і другим туром президентських виборів голова Канадської Місії, почесний Ллойд Аксурті та Керівник місії пані Оля Одинська-Ґрод, а також команда аналітиків продовжували проводити зустрічі із низкою організацій, серед яких – інші місії спостереження за виборами, організації, що представляють інтереси жінок та меншин, виборчі штаби кандидатів, Центральна виборча комісія та державні органи, які забезпечують безпеку та правопорядок.

Попередні висновки

- Президентські вибори 2019 року в Україні були проведені в контексті фактичної війни, розв'язаної проти України Російською Федерацією, та незаконної окупації суверенної території України в Автономній Республіці Крим та частинах Донецької та Луганської областей. Враховуючи виклики, які постають перед Україною через іноземну окупацію та агресію, народ України заслуговує на те, щоб йому було висловлено захоплення успішним проведенням цих виборів.
- Медіа-середовище в Україні побудоване таким чином, що виборці мають доступ до широкого спектру джерел інформації та думок. Проте, брак об'єктивності і політична заангажованість та упередженість багатьох ЗМІ негативно позначилися на здатності медіа проводити збалансоване висвітлення виборчої кампанії.

- Загальна здатність кандидатів, які змагалися за пост Президента у другому турі, вільно проводити агітацію, можливість для волонтерів та посадових осіб виборчих штабів виконувати свою роботу переважно без залякування, здатність кандидатів проводити масові зібрання та мітинги з виборцями, а також доступ до засобів масової інформації сприяли створенню середовища виборчої кампанії, що було сприятливим для проведення демократичних виборів.
- Період відразу після проведення голосування 31 березня 2019 року був у цілому спокійним і мирним. Не повідомлялося про жодні серйозні випадки насильства чи заворушень, пов'язаних із виборами, у жодному регіоні України, де відбулося голосування. Місія Канади продовжувала позитивно відзначати загальну координацію дій у питаннях безпеки, пов'язаних із виборами, між різними гілками правоохоронних органів у період між першим і другим туром виборів.
- Канадська Місія спостерігала порушення у веденні передвиборної агітації у період до та після строків, офіційно встановлених для ведення такої передвиборної агітації. Закон не дає достатньо детального визначення 'агітації', що ускладнює примусове правозастосування вимог закону.
- У короткий часовий проміжок між першим та другим туром голосування постали виклики у питаннях реєстрації та перереєстрації виборців, особливо внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та громадян України, які проживають в окупованому Криму та непідконтрольних частинах Донецької та Луганської областей. Участь ВПО у виборчому процесі залишилась низькою в другому турі. У цей короткий проміжок часу також з'явилися виклики, які полягали у необхідності формування нового складу окружних та дільничних виборчих комісій, у той час як нові члени виборчих комісій не мали можливості пройти навчання.
- За умови, коли у другому турі змагалися лише два кандидати і бюлетень був меншим, ніж під час першого туру, голосування та підрахунок голосів у ДВК та підведення підсумків голосування в ОВК відбувалися швидше та більш впорядковано.
- Незважаючи на те, що кількість жінок, залучених до адміністрування виборів, зросла під час другого туру виборів, Місія Канади зазначає, що у виборчих кампаніях обох кандидатів питання гендерної рівності взагалі не піднімалося, жодний із кандидатів не робив публічних заяв на цю тему.

Передумови і контекст

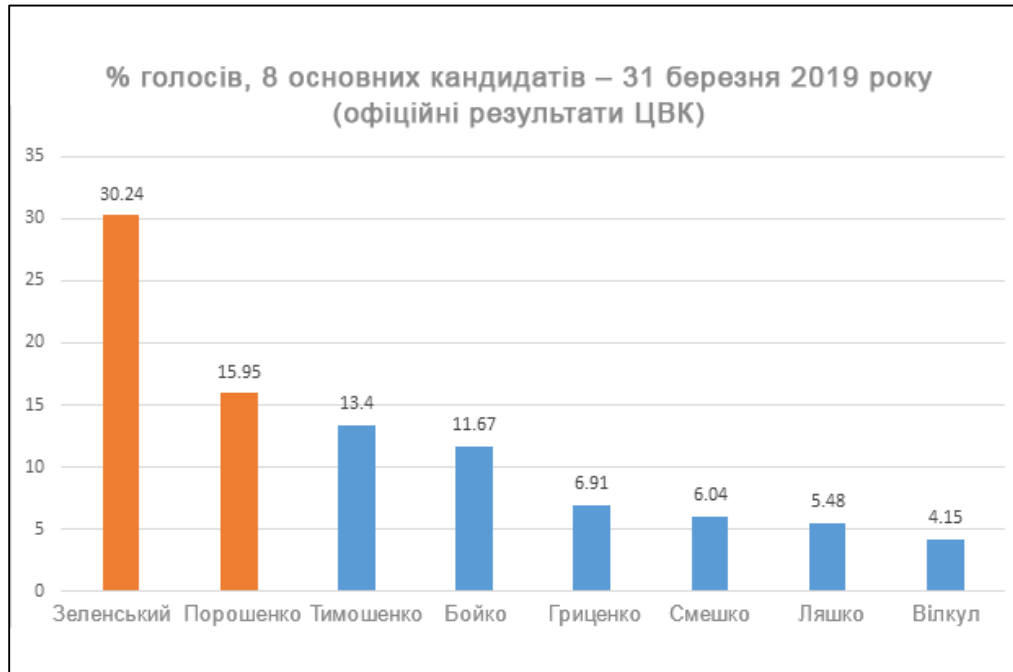
На президентських виборах в Україні, які відбулися 31 березня 2019 року, змагалися 39 кандидатів на пост Президента. Явка виборців у день виборів становила 62,8%¹. Центральна виборча комісія (ЦВК) встановила офіційні результати виборів 7 квітня 2019 року, упродовж десятиденного терміну, встановленого Законом про вибори Президента². Жодний із кандидатів не оскаржував офіційних результатів, встановлених ЦВК.

¹ 435 046 були в списках виборців за межами країни; з них тільки 55 037 проголосували в першому турі, що становить явку 12%. https://cvk.gov.ua/info/protokol_zvo_05.04.2019.pdf

² Закон України "Про вибори Президента України", Стаття 84, частина 1.

За результатами голосування, двома кандидатами, які отримали найбільшу кількість голосів, стали Володимир Зеленський (5 714 034 голоси) і Петро Порошенко (3 014 609 голосів).³ Оскільки жодний із кандидатів на пост Президента не отримав більшості голосів у першому турі, відповідно до Закону про вибори Президента⁴, ЦВК оголосила, що 21 квітня 2019 року відбудеться другий тур голосування за двох кандидатів, які отримали найбільшу кількість голосів⁵.

Екзит-пол і паралельний підрахунок голосів – 31 березня 2019 року

У день виборів 31 березня консорціум Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, Київського міжнародного інституту соціології та Центру Разумкова провели Національний екзит-пол, у рамках якого було опитано 19 453 респондентів на 400 виборчих дільницях в усіх областях України, де відбувалося голосування⁶. Попередні результати (станом на 18:00 годину у день виборів) були опубліковані відразу після закриття виборчих дільниць о 20:00 годині, а результати екзит-полу були опубліковані о 23:00 годині.

³ 7 квітня 2019 року. *Протокол Центральної виборчої комісії «Про результати голосування у день виборів Президента України»* https://cvk.gov.ua/info/protokol_cvk_31032019.pdf.

⁴ Закон України «Про вибори Президента України», Статті 11, 13, 71, 84, 85.

⁵ 7 квітня 2019 року. Постанова ЦВК № 759 «Про проведення повторного голосування з чергових виборів Президента України». <https://cvk.gov.ua/pls/acts/showcardfdac.html?id=45535&what=0>.

⁶ Національний екзит-пол. <http://dif-exitpoll.org.ua/>

Громадянська мережа ОПОРА провела паралельний підрахунок голосів (ППГ) на 1296 виборчих дільницях в усіх областях України, де відбулося голосування. ОПОРА оголосила результати ППГ 1 квітня о 10:30 год⁷.

Високий рівень кореляції між результатами неупередженого, незалежного Національного екзит-полу та результатами ППГ Громадянської мережі ОПОРА, з одного боку, та офіційними результатами, оголошеними ЦВК, з іншого боку, значною мірою сприяли довірі суспільства до точності та достовірності офіційних результатів виборів 31 березня 2019 року.

Законодавча база

Нинішня нормативно-правова база значною мірою відповідає міжнародним демократичним стандартам і головним чином складається з Конституції 1996 року, Закону про вибори Президента України 1999 року, Закону про Центральну виборчу комісію (ЦВК) 2004 року та Закону про Державний реєстр виборців, прийнятого у 2001 році (всі з поправками). Президент України обирається шляхом всенародного голосування на п'ятирічний строк. Згідно з вимогою закону, вибори Президента України проводяться в останню неділю березня п'ятого року повноважень чинного Президента. На виборах цього року перший тур відбувся 31 березня. Оскільки жодний кандидат не отримав більшості голосів у першому турі, через три тижні було проведено другий тур виборів (21 квітня 2019 року) між двома кандидатами, які отримали найбільшу кількість голосів у першому турі, - Володимиром Зеленським із 30,24% голосів та Петром Порошенком із 15,95% голосів, як було зазначено вище.

Порушення у ході передвиборної агітації

Канадська Місія спостерігала, що у багатьох областях під час так званого “періоду тиші”⁸ (день напередодні дня виборів) рекламні щити та плакати з виборчою агітацією не були видалені. Рекламні щити з виборчою агітацією, на яких використовувалися ті самі шрифти, кольори та стилістика виборчої кампанії (без зазначення імен кандидатів) з'явилися у декількох регіонах України в “період тиші”. Після першого туру було декілька випадків, коли рекламні щити з виборчою агітацією були розміщені та друковані матеріали були випущені без зазначення інформації про замовника агітаційних матеріалів та інших даних, як того вимагає закон⁹.

⁷ 1 квітня 2019 року. Результати паралельного підрахунку голосів Громадянської мережі ОПОРА (ППГ) <https://www.oporaua.org/news/vybory/vybory-prezydenta/vybory-prezydenta-2019/17454-rezultati-paralelnogo-pidrakhunku-golosiv-opori>

⁸ Відповідно до Закону України “Про вибори Президента України”, Стаття 64, частина 17, активна агітація припиняється опівночі з настанням суботи, що передує дню виборів, разом з цим у той самий час знімаються агітаційні матеріали, включаючи плакати, рекламні щити та ін. Агітація під час другого туру виборів розпочинається після оголошення офіційних результатів першого туру Центральною виборчою комісією.

⁹ Відповідно до Закону України “Про вибори Президента України”, Стаття 59, частина 3, друковані матеріали передвиборної агітації повинні містити відомості про установу, що здійснила друк, їх тираж та інформацію про те, виборчий штаб якого кандидата замовив друк.

Порушення у ході передвиборної агітації розглядаються як адміністративні правопорушення. Вони є широко розповсюдженими, як це спостерігалось на попередніх виборах. Причиною цих порушень є поєднання таких чинників, як брак ресурсів для зняття агітаційних матеріалів, відсутність значущих штрафних санкцій та недбалість. Крім того, лише третина адміністративних правопорушень призводить до стягнення штрафів у судовому порядку, тимчасом як ще третина правопорушень відхиляється через недоліки в “оформленні документів”, а ще третина закривається з огляду на брак достатніх і прийнятних доказів.

Підкуп виборців, кримінальні та адміністративні правопорушення

Синтезуючи судові ухвали, прийняті у 2016 році, Вищий адміністративний суд України дійшов висновку, що підкуп виборців – це правопорушення, яке може належати до одного із трьох видів: кримінального (Стаття 160 Кримінального кодексу України), адміністративного (Стаття 212-10 Кодексу України про адміністративні правопорушення) або виборчого (що передбачає вжиття заходів із сфери конституційного права). Наразі на веб-сайті Міністерства внутрішніх справ розміщена інформація про 103 повідомлення про правопорушення, пов’язані з підкупом виборців (Стаття 160 Кримінального кодексу України) за період, починаючи з 3 січня 2019 року. Разом з тим, Єдиний державний реєстр судових рішень містить інформацію про 24 кримінальні провадження про підкуп виборців, включаючи кримінальну справу про піраміду з підкупу виборців. В останньому випадку, як стверджується, з метою масового підкупу виборців і фальсифікації результатів голосування було створено стійку, ієрархічно організовану злочинну організацію. У багатьох випадках виборці скаржилися на те, що вони отримували дзвінки з невідомих мобільних номерів та їм пропонували в середньому 500 гривень за голос. Розслідування за всіма кримінальними справами триває.

У період між двома турами президентських виборів було опубліковано 12 повідомлень про підкуп виборців, за даними веб-сайту Міністерства внутрішніх справ. За результатами розгляду однієї із справ суд прийняв ухвалу провести інспекцію квартири, в якій проживала особа, звинувачувана у підкупі виборців. У цій квартирі було знайдено 31 900 гривень готівкою, що нібито призначалися для підкупу виборців.

У пункті 3 Статті 57 Закону про вибори Президента визначається, що агітація перед повторним голосуванням розпочинається “з дня, наступного після призначення повторного голосування, і закінчується о 24 годині останньої п’ятниці перед днем повторного голосування”. ЦВК офіційно оголосила другий тур виборів 7 квітня 2019 року, фактично обмеживши строки для проведення передвиборної агітації у другому турі виборів періодом з 8 квітня по 19 квітня 2019 року включно. Незважаючи на це, було відзначено декілька випадків агітації, яка відбувалася у період до 7 квітня. Одним із таких прикладів було те, що обидва кандидати розміщували на своїх сторінках у Facebook “виклики” іншому кандидату. Зокрема, офіційний спостерігач від ГО “Українська асоціація акціонерів” подав позов проти кандидатів на пост Президента Петра Порошенка та Володимира Зеленського щодо незаконної агітації у другому турі виборів у період до того, як ЦВК оголосила офіційні результати першого туру. Проте суд не погодився з цим і заявив, що розміщення відповідного відео на Facebook не було агітацією за визначенням Закону про вибори Президента.

Судові рішення щодо списків виборців

Наразі є інформація про понад 4 000 справ, пов'язаних із списками виборців¹⁰, які були розглянуті судами, при чому переважна більшість цих справ була розглянута у період до першого туру голосування. За спостереженнями Місії Канади, більшість заяв були пов'язані з відсутністю реєстрації виборця за місцем проживання. Загалом такі скарги задовольнялися рішеннями суду, які зобов'язували органи ведення Державного реєстру виборців та відповідні дільничні виборчі комісії (ДВК) включати заявників до списків виборців. Проте в деяких випадках суди відсилали таких осіб до Центрів обліку бездомних громадян (ЦОБГ), за допомогою яких можна було встановити їхню виборчу адресу. Однак ЦОБГ можуть допомогти встановити виборчу адресу лише тих бездомних громадян, які проживають у закладах соціального захисту. Слід зазначити, що до 1 мільйона людей в Україні наразі не мають власної адреси реєстрації. Щоб такі люди отримали можливість проголосувати, вони повинні звернутися до судів, а це накладає надмірне навантаження на судову систему у період, що передує дню виборів.

Адміністрування виборів

Під час першого туру голосування Канадська Місія спостерігала, що процеси підрахунку голосів у більшості ДВК тривали дуже довго, а також мали місце непорозуміння та затримки при передачі результатів голосування з ДВК до окружної виборчої комісії (ОВК). Така тенденція спостерігалася в усіх областях, в яких відбулося голосування. Підрахунок виборчих бюлетенів був ускладнений з огляду на той факт, що на виборах змагалися 39 кандидатів і багатьом ДВК потрібно було декілька годин, щоб фіналізувати свої протоколи. Окрім того, багатьом із них потрібно було далеко їхати, щоб дістатися до відповідних ОВК. Ця ситуація спричинила затримку у процесі передачі результатів голосування з ДВК до ОВК, таким чином, цей процес тривав до ранку 1 квітня 2019 року. Місія Канади спостерігала, що члени ДВК стояли в черзі в ОВК по декілька годин, щоб здати свої матеріали. У декількох випадках, коли ОВК відмовлялася приймати результати, члени ДВК обирали для себе переглянути їхні протоколи за межами ОВК, замість того, щоб повернутися назад до виборчої дільниці та внести зміни до протоколів на офіційному засіданні ДВК, як того вимагає закон¹¹. У більшості випадків причини, через які ОВК відмовлялися приймати протоколи ДВК, були пов'язані з технічними помилками, що ставалися, за даними спостереження Канадської Місії, через брак належної підготовки всіх членів ДВК перед першим туром голосування.

Місія Канади продовжить спостерігати за підрахунком і передачею результатів 22 і 23 квітня і повідомить про це в своєму остаточному звіті.

Списки виборців

Беручи до уваги стислі часові терміни у період між двома турами голосування, перед другим туром голосування не виготовляли та/або не розміщували для загального ознайомлення списки виборців на виборчих дільницях. Як і під час першого туру, органи ведення Державного реєстру виборців повинні подати остаточний список виборців до кожної ДВК не пізніше, ніж за два дні до другого туру

¹⁰ Веб-сайт Єдиного державного реєстру судових рішень: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

¹¹ Закон України "Про вибори Президента України", Стаття 82, частина 7.

голосування, а саме у період до 18 квітня 2019 року. Виборці, які бажають зареєструватися або зробити тимчасову зміну місця голосування, мають можливість це зробити до 15 квітня 2019 року. У відповідності до закону, молоді виборці, які досягли повноліття та отримали право голосувати у період між двома турами, були автоматично додані до остаточного списку виборців.

Загальна кількість громадян, зареєстрованих у Державному реєстрі виборців, становила 29 657 746¹². Сюди входять громадяни, які наразі проживають на території окупованого Криму та непідконтрольних уряду України районів Донецької та Луганської областей. Перед другим туром голосування внутрішньо переміщені особи (ВПО) повинні були знову реєструвати зміну місця голосування в органах ведення Державного реєстру виборців. Те саме правило застосовується до будь-якого іншого громадянина, який може бути “тимчасово” відсутній за місцем своєї реєстрації, наприклад, громадяни, які працюють або навчаються в іншому місті. Кількість часу, відведеного на цей процес, була обмежена дев'ятьма днями у період з 7 квітня 2019 року (день офіційного оголошення другого туру) до 15 квітня 2019 року (п'ять днів до дня виборів, як це передбачено законом). Це призвело до утворення довгих черг, у яких виборцям доводилося стояти тривалий час. У деяких випадках виборцям потрібно було витратити декілька годин, щоб зробити тимчасову зміну місця голосування. Загалом 325 604¹³ громадян України здійснили тимчасову зміну свого місця голосування для участі у другому турі виборів, що трохи більше, ніж 315 725 осіб, які зробили це у першому турі.

Як і в першому турі, запрошення взяти участь у голосуванні разом з усією необхідною інформацією було надіслано кожному зареєстрованому виборцю не пізніше, ніж за три дні до виборів, 17 квітня 2019 року. У день голосування – 21 квітня 2019 року - не дозволяється додавати виборців до списку виборців, при цьому тільки виборці, які включені до списку, мають право взяти участь у голосуванні. Місія Канади не спостерігала жодних додавань до списку виборців у день виборів.

Закриття та утворення нових ОВК та ДВК

У ході підготовки до другого туру виборів Президента, відповідно до Закону про вибори Президента, усі ОВК та ДВК повинні бути реорганізовані. Кожний кандидат повинен був подати однакову кількість кандидатур до складу 199 ОВК та 28 808 ДВК (по сім кандидатур на кожного кандидата до складу ОВК та від шести до восьми кандидатур на кожного кандидата до складу кожної ДВК, залежно від їхнього розміру). Щоб уникнути несправедливості, посаду заступника голови було скасовано для другого туру, таким чином, посади голови і секретаря були розподілені між двома кандидатами. Той факт, що кожна комісія мала парну кількість членів (12, 14 або 16), порівну розподілених між двома кандидатами, становив проблему у випадках розходження думок із важливих питань під час голосування на засіданнях комісії. Місія Канади спостерігала таке явище, коли ОВК призначали технічний персонал.

¹² Станом на 31 березня 2019 року,

https://www.drv.gov.ua/ords/portal!/cm_core.cm_index?option=ext_num_voters&pdt=1&pmn_id=127

¹³ Станом на 18 квітня 2019 року,

https://www.drv.gov.ua/ords/portal!/cm_core.cm_index?option=ext_num_voters&pdt=6&pdv=706&pmn_id=127

Обидва кандидати на пост Президента повинні були запропонувати велику кількість членів комісій за короткий час, близько 1400 кандидатур до складу ОВК та близько 200 000 кандидатур до складу ДВК. Жодний з двох кандидатів не зміг повністю виконати цю вимогу, через що декілька ОВК були вимушені звертатися до громадськості, відповідно до Статті 85, частини 12, Закону про вибори Президента, для формування складу ДВК. Кандидатури до складу ДВК на другий тур виборів були подані наступним чином:

- 195 026 осіб за поданням пана Зеленського.
- 147 228 осіб за поданням пана Порошенка.
- 59 210 осіб за пропозиціями ОВК.

Остаточні результати першого туру виборів були оголошені 7 квітня 2019 року, що залишило лише два тижні на закриття ОВК та ДВК у тому складі, який працював у першому турі виборів (архівування файлів, фінансові операції та ін.), та на формування нового складу комісій для проведення другого туру голосування. Таким чином, деякі ДВК почали свою діяльність менш ніж за тиждень до дня виборів. Такі дуже стислі часові терміни суттєво вплинули на можливості проведення підготовки нових членів ОВК та ДВК. IFES запропонувала ЦВК провести тренінг для нових членів ОВК, але ЦВК вирішила, що з огляду на стислі часові терміни це не належало до першочергових завдань. Місія Канади не спостерігала проведення жодних нових навчальних сесій для членів ДВК у період перед другим туром голосування.

Позитивний ефект від бюлетенів, що містили імена лише двох кандидатів

Через те, що у другому турі змагалися між собою лише два кандидати, бюлетені були значно коротшими за розміром та їх було легше читати. Не було проблем, пов'язаних з браком місця у сейфах для зберігання бюлетенів, а виборцям було значно легше користуватися бюлетенями. Крім того, процедури підрахунку голосів також були значно простішими та менш часовитратними у другому турі голосування, включаючи заповнення протоколів ДВК.

Середовище виборчої кампанії

У період між першим і другим туром виборів Місія Канади зустрілася з 76 представниками регіональних виборчих штабів кандидатів на пост Президента, включаючи виборчі штаби тих кандидатів, які не вийшли у другий тур. При цьому у більшості регіонів спостерігалися труднощі під час спроб запланувати зустрічі з представниками виборчих штабів двох кандидатів, які вийшли у другий тур.

Представники регіональних виборчих штабів, із якими зустрічалися представники Місії Канади, головним чином відзначали як позитивну річ те, що не було системних порушень, які би вплинули на результати голосування 31 березня 2019 року. Представники кандидатів у регіонах, з якими Місія Канади провела зустрічі, відзначали загальну відсутність перешкод для проведення передвиборної агітації та відсутність жодного залякування, а також можливість вільного проведення агітації. В обмеженій кількості випадків представники виборчих штабів говорили про труднощі з доступом до

засобів масової інформації з метою розміщення реклами, і стверджували, що використання адміністративного ресурсу негативно вплинуло на справедливий перебіг виборчої кампанії.

Риторика повідомлень, якими у період, що передував другому туру голосування, обмінювалися два кандидати, була дуже персоніфікованою та полум'яною. Масові заходи, що проводилися у рамках виборчої кампанії, стали значно більш рідкісним явищем, а більша частина дискурсу, що виник у ході виборчої кампанії у період між двома турами, стосувалася можливості організації дебатів. На початку цього періоду виборчої кампанії велика увага приділялася тестуванню на вживання наркотиків та алкоголю, яке проходили обидва кандидати на пост Президента.

У період між першим і другим туром голосування виборча кампанія Зеленського продовжувала звертатися до громадськості переважно через соціальні медіа, у поєднанні з деякими “традиційними методами ведення агітації”, як-от друковані листівки для розповсюдження серед потенційних виборців, рекламні щити та ін. Виборчий штаб також продовжував вдаватися до стратегії обмеженого доступу ЗМІ до кандидата, при цьому кандидат Зеленський загалом уникав виступів на політичних ток-шоу на телебаченні або радіо у прямому ефірі, тимчасом як представники виборчого штабу Зеленського та його довірені особи часто з'являлися на таких дискусійних майданчиках. У четвер перед закінченням кампанії кандидат Зеленський з'явився в прямому ефірі політичного ток-шоу «Право на владу» на каналі 1 + 1, де транслюється комедійний серіал «Слуха народу» і «Вечірній квартал», в яких він знімається. У виборчій кампанії Порошенка продовжували використовувати переважно “традиційні” способи ведення агітації, при цьому виборча кампанія зосередилася на стратегії дедалі частіших виступів кандидата Порошенка у політичних ток-шоу на телебаченні та радіо у прямому ефірі, також у поєднанні з виступами представників виборчого штабу кандидата у Президенти та його довірених осіб.

Як і під час проведення агітації у період перед першим туром голосування, ціла низка чинників сприяли створенню середовища виборчої кампанії, відповідної для проведення демократичних виборів. Це включає загальну здатність кандидатів вільно проводити агітацію, можливість для волонтерів та посадових осіб виборчих штабів виконувати свою роботу переважно без залякування, здатність кандидатів проводити масові зібрання та мітинги з виборцями, а також доступ до засобів масової інформації.

Дебати кандидатів

Стаття 62 Закону про вибори Президента, разом з Постановою ЦВК № 472 (від 5 травня 2014 року, із змінами та доповненнями від 27 серпня 2014 року) та Постановою ЦВК № 834 (від 18 квітня 2019 року)¹⁴, встановлює вимоги до теледебатів між двома кандидатами, які транслюються на Національній суспільній телерадіокомпанії (“Суспільне”) в останню п'ятницю (19 квітня 2019 року) перед днем повторного голосування. Незважаючи на те, що це є вимогою закону, у законі не передбачено покарання та / або штрафу за неучасть у теледебатах.

За результатами оприлюдненого 16 квітня 2019 року опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології щодо важливості публічних передвиборчих дебатів, 68,6%

¹⁴ <https://cvk.gov.ua/pls/acts/showcard6c8a.html?id=45659&what=0>

респондентів вважають дебати важливими, а 24,7% опитаних думають, що дебати “абсолютно непотрібні”. Що стосується очікуваних результатів дебатів, 34,5% респондентів заявили, що вони бажають краще ознайомитися з програмами кандидатів та їхньою позицією щодо важливих питань, 17,8% опитаних хочуть побачити, як кандидати спілкуються між собою, тимчасом як 30% респондентів хочуть дивитися дебати, щоб “переконатися, що мій кандидат - це саме та особа, за яку я буду голосувати”¹⁵.

На додачу до дебатів, які повинні проводитися відповідно до вимог закону, виборчі штаби кандидатів на пост Президента і медіа-організації можуть також організовувати дебати кандидатів, за рішенням та згодою виборчих штабів двох кандидатів. У випадку, якщо такі дебати будуть організовані, вони будуть фінансуватися з виборчих фондів кандидатів¹⁶. Два виборчі штаби узгодили між собою проведення лише одних таких дебатів. 19 квітня 2019 року обидва кандидати взяли участь у дебатах, які відбулися у період з 19:00 по 20:00 годину на НСК “Олімпійський” та транслювалися у прямому ефірі. Декілька тисяч людей прийшли на НСК “Олімпійський” для перегляду дебатів. Дебати транслювалися в прямому ефірі на більшості провідних телеканалів, по радіо та онлайн. Щоб обидва кандидати також змогли взяти участь в офіційних дебатах, передбачених законом, ЦВК перенесла час початку дебатів, які транслювала Національна суспільна телерадіокомпанія, з 20:00 на 21:00 годину 19 квітня 2019 року. Лише кандидат Порошенко взяв участь в офіційних дебатах, передбачених законом. Оскільки дебати відбулися за 36 годин до виборів, було дуже мало часу для публічних дискусій та аналізу питань, які були підняті у їх ході, у тому числі з боку ЗМІ.

Місія Канади вважає дебати між кандидатами важливою частиною демократичного процесу виборів та демократичних традицій. Дебати між кандидатами дозволяють виборцям краще ознайомитися з кандидатами, їхніми платформами, програмами та позиціями, які вони займають із тих чи інших питань.

Безпека виборів

Період відразу після проведення голосування 31 березня 2019 року був у цілому спокійним і мирним. Не повідомлялося про жодні серйозні випадки насильства чи заворушень, пов’язаних із виборами, у жодному регіоні України, де відбулося голосування¹⁷. 19 квітня 2019 року під час дебатів кандидатів на НСК “Олімпійський” в Києві, на який прийшли кілька тисяч осіб, працівники Поліції, Національної гвардії та Служби безпеки ефективно і успішно підтримували правопорядок. Ніяких порушень безпеки або насильства не спостерігалось.

¹⁵ 16 квітня 2019 року. Київський міжнародний інститут соціології. *Думки і погляди населення напередодні 2-го туру виборів Президента: квітень 2019 року.*

http://kiis.com.ua/materials/pr/20191604_politics_april/Poll_april%202019%20presentation.pdf

¹⁶ Закон України “Про вибори Президента України”, Стаття 62, частина 6-9

¹⁷ Невеликий інцидент відбувся 9 квітня перед офісом кандидата Зеленського у місті Києві між демонстрантами і контр-демонстрантами. Поліція затримала двох чоловіків за хуліганство: спроби знищити плакати та провокувати зіткнення.

Місія Канади продовжувала позитивно відзначати загальну координацію дій у питаннях безпеки, пов'язаних з виборами, між різними гілками правоохоронних органів у період між першим і другим туром виборів.

Кібербезпека

Незважаючи на численні питання, які виникали у царині гарантування кібербезпеки операцій ЦВК та системи «Вибори», підготовка до першого туру голосування 31 березня 2019 року та подальший підрахунок бюлетенів упродовж наступного тижня відбулися без інцидентів або порушень, про які стало би відомо. Проте, за повідомленнями з різних джерел, системи ЦВК стали об'єктом постійних атак, кількість яких дедалі зростала, як-от масовані DDoS-атаки, фішинг, хакерські злами і системне зондування для виявлення вразливостей упродовж усього періоду виборчої кампанії.

Цілком імовірно, що спроби втручання у виборчий процес із проведення чергових виборів Президента України продовжувалися і під час другого туру. Ключовим питанням, що викликає занепокоєння, у період між першим і другим туром виборів, є відсутність можливості провести навчання з кібербезпеки для нових членів ОВК через їхнє пізнє призначення. Це становить значний ризик, пов'язаний із можливим несанкціонованим доступом до серверів у ОВК.

Фінансування виборчої кампанії

За законом, виборчі штаби двох кандидатів, які вийшли у другий тур, повинні подати до ЦВК свої проміжні фінансові звіти про витрати з виборчого фонду за чотири дні до дня виборів. До звіту слід включити витрати на проведення виборчої кампанії у період, що починається з дня включення кандидата до другого туру виборів (у цьому випадку цією датою є 7 квітня 2019 року) і закінчується за сім днів до дня повторного голосування. Здійснення витрат на проведення передвиборчої агітації повинно припинитися о 18:00 годині у п'ятницю, що передує дню виборів (19 квітня 2019 року).

Відповідно до звітів двох кандидатів, опублікованих ЦВК, у період з 7 по 13 квітня 2019 року виборчий фонд кандидата Порошенка отримав кошти у розмірі 99 900 000 грн. (100% із яких надійшли з особистих коштів кандидата). У цей же період із цього виборчого фонду було витрачено 96 966 790,39 грн., при цьому понад 60 млн. грн. було витрачено на медіа-рекламу¹⁸. До виборчого фонду кандидата Зеленського надійшли кошти у розмірі 44 597 440 грн. (100% із яких було отримано від політичної партії, що висунула його кандидатом) та з цього фонду було витрачено 50 431 186,94 грн., при цьому понад 44 млн. грн. було витрачено на медіа-рекламу¹⁹.

Респонденти, з якими спілкувалася Місія Канади, продовжували підкреслювати загальну непрозорість фінансування виборчих кампаній в Україні, попри те, що останнім часом було відзначено поліпшення у напрямку підвищення прозорості²⁰. Для продовження зміцнення демократичних інституцій в Україні необхідні реформи та нормативні положення, які підвищують

¹⁸ <https://cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp082pt001f01=720pkindrep=1.html>

¹⁹ <https://cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp082pt001f01=720pkindrep=1.html>

²⁰ Див. попередню заяву Місії Канади після першого туру виборів, 1 квітня 2019 року.
<https://www.canademissions.ca/copy-of-press-releases>

прозорість фінансування виборчих кампаній та передбачають ефективний правовий захист у випадку порушень.

Участь жінок у виборах та ґендерні питання

Участь жінок у процесі адміністрування виборів трохи зросла у період між першим і другим туром виборів. У першому турі загальний відсоток представництва жінок у ОВК становив 56,56%, а в другому турі - 60%. Це означає збільшення участі жінок у процесі адміністрування виборів на 11.5%, у порівнянні з попередніми президентськими виборами у 2014 році, під час яких кількість жінок, залучених до діяльності ОВК, становила 48.56%²¹. Місія Канади також спостерігала велику кількість жінок, які працювали на посадах голів і секретарів ОВК та ДВК. Незважаючи на це, Місія Канади визнає, що ці цифри повністю не відображають участь жінок у цих виборах.

У період між двома турами голосування Місія Канади продовжувала відзначати відсутність жіночих голосів та заяв про проблеми, які хвилюють жінок. У виборчих кампаніях обох кандидатів питання ґендерної рівності взагалі не піднімалося. Проте 18 квітня 2019 року пан Зеленський оголосив про призначення посадової особи з питань ґендерної рівності, коли він оприлюднив команду, яка стане частиною його адміністрації в разі обрання.

Що стосується ґендерного розподілу виборців, то в першому турі пана Зеленського підтримали порівну жінки і чоловіки, тимчасом як пан Порошенко отримав трохи більше голосів із боку чоловіків. За результатами опитування станом на 16 квітня 2019 року, ґендерний розподіл виборців між двома кандидатами був майже рівним. У цьому ж опитуванні вказувалося на різницю у 2,6% у кількості чоловіків і жінок, які вирішили, що не голосуватимуть у другому турі: більше чоловіків (7,7%), ніж жінок (5.1%) заявили, що не братимуть участі у голосуванні²².

Участь внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та внутрішніх трудових мігрантів

За даними Міністерства соціальної політики, станом на 15 квітня 2019 року в Україні було зареєстровано 1 180 832 ВПО, які мають право брати участь у голосуванні у другому турі виборів Президента України. Незважаючи на те, що загальна кількість людей, які здійснили тимчасову зміну місця голосування, скоротилася на 20% у період між двома турами виборів, спостерігалось збільшення на 6% загальної кількості ВПО, які зареєструвалися для цього: так, ВПО становили 23% від загальної кількості людей, які здійснили тимчасову зміну місця голосування у першому турі, та 29% у другому турі. 75 607 ВПО здійснили тимчасову зміну місця голосування для участі у другому турі голосування: 4 884 ВПО з Криму, 1 141 ВПО із Севастополя, 45 048 ВПО з Донецької області та 24 534 ВПО з Луганської області²³.

За тиждень до першого туру правозахисні організації відзначали значне збільшення кількості людей, які перетинали контрольні пункти в'їзду-виїзду (КПВВ), при цьому найбільша кількість

²¹ <https://www.oporaua.org/en/news/vybory/vybory-prezydenta/vybory-prezydenta-2019/17564-h>

²² Київський міжнародний інститут соціології (KMIC). Результати опитування, оприлюднені 16 квітня 2019 року: http://kiis.com.ua/materials/pr/20191604_politics_april/Poll_april%202019%20presentation.pdf

²³ Державний реєстр виборців

перетинів КПВВ була зафіксована 26-27 березня: так, протягом 24 годин 16 000 осіб пройшли через КПВВ²⁴. Однак у день виборів КПВВ перетнули лише 6 тисяч осіб. Вважається, що частковою причиною цього стали телетрансляції у непідконтрольних районах, а також розповсюдження листівок поблизу КПВВ із інформацією про те, що не варто перетинати КПВВ 31 березня 2019 року через можливість “провокацій”, а також заяви про те, що КПВВ з боку контрольованих територій будуть закриті. Незважаючи на це, групи моніторингу КПВВ у Донецькій та Луганській областях заявили, що кількість людей, які перетинали КПВВ у період між двома турами, не змінилася, а також що при цьому не було реклами ні в звичайних засобах масової інформації, ні в соціальних мережах у непідконтрольних районах, в якій містилися би заклики до людей не перетинати КПВВ.

У період перед другим туром голосування мали місце ті самі проблеми, що були пов’язані із тимчасовою зміною місця голосування (у Державному реєстрі виборців) для тих виборців, які не проживають за місцем своєї постійної реєстрації. Це стосувалося ВПО, студентів, внутрішніх трудових мігрантів та ін. Місія Канади спостерігала довгі черги, затримки і плутанину щодо того, які документи потрібні для реєстрації тимчасової зміни місця голосування в органах ведення Державного реєстру виборців для участі у другому турі голосування, незважаючи на те, що кількість тих, хто звернувся для реєстрації тимчасової зміни місця голосування у другому турі зменшилася майже на 20% у порівнянні з першим туром. Проте існували деякі регіональні відмінності. У Закарпатській області Місія Канади не спостерігала жодних черг для реєстрації тимчасової зміни місця голосування під час відведеного на це 8-денного періоду з 7 по 15 квітня, тимчасом як у Луганській області люди чекали в чергах по декілька годин, при цьому принаймні один орган ведення Державного реєстру виборців повідомив про те, що за день доводилося обробляти близько 300 заяв.

Спостерігалися також відмінності у фактичному процесі реєстрації, згідно з інформацією, яка надходила від окремих органів ведення Державного реєстру виборців. Більшість осіб, які зверталися з такими заявами в Луганській області, повідомили, що їм сказали прийти ще раз, щоб отримати “посвідчення про реєстрацію”. В органі ведення Державного реєстру виборців у Печерському районі міста Києва люди чекали по п’ять годин, щоб отримати посвідчення після реєстрації. Незважаючи на те, що у законодавстві немає положень, в яких би вказувалося, що посвідчення повинні бути видані під час реєстрації особи для тимчасової зміни місця голосування, органи ведення Державного реєстру виборців застосовували різні підходи, залежно від того, як вони тлумачили законодавство, визначаючи, чи потрібно людям чекати, або ж краще прийти ще раз для отримання посвідчення²⁵.

Загалом цей процес позбавив права голосу громадян України, які проживають у непідконтрольних районах Донецької і Луганської областей, а також у Криму. Необхідність для виборців перетинати лінію розмежування та де-факто кордон між Кримом та материковою частиною України кілька разів

²⁴ За даними розташованої у Севєродонецьку ГО «Право на захист», що фінансується УВКБ ООН, середня кількість людей, які перетинають пункти пропуску за 24 години, становить 10 000–11 000 осіб, при цьому однакова кількість людей перетинає кордон як з боку непідконтрольних районів, так і з боку контрольованих територій.

²⁵ У пункті 4.5 Постанови ЦВК № 893 просто стверджується, що орган ведення ДРВ зобов’язаний видавати посвідчення кожному виборцю, який тимчасово змінив місце голосування..

для тимчасової зміни місця голосування неодноразово ставила під загрозу їхнє життя і здоров'я і, звичайно ж, демотивувала багатьох із них скористатися своїм правом голосу. Той факт, що виборці повинні були знову реєструватися для тимчасової зміни місця голосування перед другим туром, ще більше ускладнив це і так доволі непросте питання.

Була також плутанина щодо того, чи потрібно виборцям приносити свої посвідчення для того, щоб проголосувати. Деякі органи ведення Державного реєстру виборців інформували людей, які реєстрували тимчасову зміну місця голосування, що для участі у голосуванні вони повинні були приносити з собою на виборчі дільниці посвідчення про тимчасову зміну місця голосування. Інші органи ведення Державного реєстру виборців повідомляли тим, хто реєструвався, що їм потрібно принести з собою на виборчі дільниці лише внутрішній паспорт. Згідно з чинним законодавством України, виборці не зобов'язані пред'являти посвідчення під час голосування на виборчій дільниці²⁶.

Під час другого туру голосування ВПО, організації громадянського суспільства, які надають допомогу ВПО, а також вітчизняні організації спостерігачів продовжували рішуче виступати за прийняття законопроекту № 6240, який значно покращив би ситуацію із гарантуванням виборчих прав для участі в усіх виборчих процесах всіх українців, які живуть, навчаються або працюють не за місцем їхньої реєстрації, включаючи ВПО. Проте більшість визнає, що це навряд чи відбудеться під час нинішньої сесії парламенту, попри те, що цей законопроект було включено до її порядку денного.²⁷

Участь меншин

У першому турі Канадська Місія зауважила брак доступності більшості виборчих дільниць для людей з ускладненнями у пересуванні, наприклад, багато виборчих дільниць розташовані на верхніх поверхах у будівлях без ліфтів, у будівлях, де немає достатньо простору для керування інвалідним візком тощо. Закон передбачає вирішення цієї проблеми за допомогою голосування за місцем перебування виборців, яке організовує ДВК. Канадська Місія також спостерігала труднощі у голосуванні, з якими стикалися виборці із слабким зором, читаючи бюлетені, але ця проблема не спостерігалася у другому турі голосування, оскільки у виборчому бюлетені були імена лише двох кандидатів, тому вони були надруковані значно крупнішим шрифтом.

9 квітня 2019 року головний рабин України Моше Реувен Асман звернувся до ЦВК з проханням про продовження часу голосування до 22:30 год. на спеціально визначених виборчих дільницях у кожному великому місті України (не менше ніж одна виборча дільниця у кожному великому місті), щоб надати можливість проголосувати тим виборцям, які святкують єврейське свято Песах. За єврейським законом, євреям забороняється здійснювати будь-яку роботу до заходу сонця у день свята. 10 квітня 2019 року ЦВК надала відповідь про те, що кількість годин, відведених на

²⁶ У частині першій статті 76 Закону про вибори Президента зазначається, що під час голосування виборець не зобов'язаний пред'являти таке посвідчення. Він / вона має лише показати документ, який підтверджує, що він / вона є громадянином України (наприклад, внутрішній паспорт).

²⁷ Як повідомив Місії Канади один із правозахисників ВПО, "ВПО не вважаються важливим прошарком електорату". Жодний із кандидатів не згадував питання ВПО (або законопроект №. 6240) під час будь-якого громадського обговорення у другому турі, а також не розглядав це питання у рамках своєї передвиборчої платформи.

голосування, відповідає кількості годин, встановлених законом, і тому ЦВК не має повноважень змінювати час голосування; однак, вони відзначили, що якщо виборці з'являться до 20:00 години, вони зможуть віддати свій голос після заходу сонця. Крім того, дата другого туру голосування припадає на Великодню неділю для католиків і протестантів.

На думку місцевих активістів, з якими провела зустрічі Місія Канади, ставлення до pana Зеленського у співтоваристві лесбіянок, геїв, бісексуалів, трансгендерів, квірів (ЛГБТК) є неоднозначним. Дехто підтримав його кандидатуру, оскільки він уособлює великі надії на зміну влади та відхід від старих методів роботи. Проте багато хто з них були категорично проти нього, адже студія «Квартал 95», яку очолює пан Зеленський, неодноразово дозволяла собі висловлювати гомофобні, трансфобні та сексистські жарти на телебаченні, у найкращий ефірний час, таким чином легітимізуючи нетерпиме ставлення до представників ЛГБТК-спільноти серед своїх глядачів.

Участь молоді

За результатами загальнонаціонального опитування, проведеного 16 квітня 2019 року, молодь у віці від 18 до 29 років підтримала pana Зеленського з перевагою, що становила майже 50% (59% тих, що голосували «за», у порівнянні з 11,5% тих, хто голосував «проти»), тимчасом як 17,5% ще не вирішили, за кого вони голосуватимуть, а ще 8% вирішили, що не братимуть участі у другому турі²⁸.

Хоча пан Зеленський згадував питання молоді у своїй передвиборчій платформі, він продовжував зберігати мовчання стосовно таких питань, як освіта, працевлаштування та програми для молодих підприємців, під час обох турів виборів. В інтерв'ю на ICTV 8 квітня пан Порошенко визнав свої помилки у тому, що він мало спілкувався з молоддю, заявивши, що у разі його переобрання він призначатиме на посади радше молодих людей, замість того, щоб призначити на важливі посади своїх ділових партнерів²⁹.

Медіа та інформаційне середовище

Усі питання та проблеми, які були визначені Місією Канади у першій попередній заяві, продовжували формувати інформаційне середовище у період перед другим туром голосування. Окрім того, Місія Канади спостерігала різке зростання негативної політичної реклами, незаконної реклами та 'чорного PR' на загальнодержавному та місцевому рівнях. У виборчих кампаніях обох кандидатів використовувалися візуальні та друковані матеріали для дискредитації і приниження опонентів, які потім широко розповсюджувалися прихильниками в соціальних медіа і оприлюднювалися у традиційних виданнях. В одному конкретному випадку відео, яке може бути інтерпретоване як таке, що підбурює до насильства проти одного з кандидатів, поширювалося як реклама, що просувалася сторінкою іншого кандидата³⁰. Такий контент у виборчому контексті, що

²⁸ Київський міжнародний інститут соціології (КМІС). Результати опитування, оприлюднені 16 квітня 2019 року: http://kiis.com.ua/materials/pr/20191604_politics_april/Poll_april%202019%20presentation.pdf

²⁹ <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/ce-pomilka-v-kadrovij-politici-poroshenko-poobicyav-ne-priznachati-na-posadi-svojih-biznes-partneriv-50015482.html>

³⁰ У цьому відео пан Зеленський йде по вулиці, де, здається, на нього наїхала вантажівка, виїхавши збоку. Далі є зображення доріжки кокаїну, можливо, обігруючи слух, що пан Зеленський вживає наркотики.

характеризується фрагментованим інформаційним середовищем, посилює поляризацію суспільства та створює можливості для зовнішніх маніпуляцій та впливу. Відсутність контролю над онлайн-ЗМІ (Інтернет-ЗМІ) та використання онлайн-ресурсів і платформ для створення, просування та реклами незаконного політичного контенту для отримання комерційної вигоди викликає серйозне занепокоєння.

Під час першого туру виборів 31 березня 2019 року, за спостереженнями Місії, було виявлено багато випадків політичної агітації та політичної реклами на всіх каналах соціальних медіа. Особливо слід відзначити кількість негативної реклами та поширення необґрунтованої або фейкової інформації про кандидатів. В одному конкретному випадку відео-контент про “ручки із чорнилами, які стираються”, який просувався сторінкою провідного кандидата на пост Президента у соціальних мережах, призвів до фактично фізичних сутичок на одній із ДВК у Києві. У ході медіа моніторингу Місія Канади виявила численні порушення по всій країні і на різних медіа каналах під час “дня тиші” 30 березня 2019 року. За законом, останній день перед днем виборів оголошується “днем тиші”, коли політична агітація не дозволяється. Проте багато провідних телевізійних каналів і видань не дотримувалися цього правила. 30 березня Зеленський з’явився у багатьох програмах, які транслювалися на каналі «1+1», тимчасом як Порошенко взяв участь у спільній молитві разом із відомими громадськими лідерами, що теж транслювалося багатьма каналами. Аналогічна ситуація склалася в онлайн-новинних ЗМІ та в соціальних медіа. Цю ситуацію відзначив регулятор, подавши позов проти виборчого штабу Зеленського. З огляду на брак детального визначення того, що власне є агітацією, справа була відхилена судом.

20 квітня ситуація повторилася. Канал "1+1" транслював програми, в яких брав участь Зеленський як "актор, а не як політик". Офіційні сторінки його виборчої кампанії на Facebook і Telegram також розміщували контент, який представляв політичну агітацію. Крім того, багато ЗМІ висвітлювали дебати і надавали політичні коментарі на користь одного або іншого кандидата.

У період із 1 по 16 квітня 2019 року Місія Канади продовжувала здійснювати моніторинг інформаційного середовища у традиційних та онлайн-ЗМІ. У цілому продовжувалися всі тенденції, виявлені під час першого туру, як-от упереджене висвітлення на користь конкретного кандидата, включаючи сугестивний і маніпулятивний контент. Незважаючи на те, що обсяг критичного висвітлення збільшився, традиційні засоби масової інформації (телебачення та друковані ЗМІ) на загальнонаціональному рівні в цілому дотримувалися законодавства. З іншого боку, за спостереженнями Місії Канади, було виявлено численні випадки розміщення негативного контенту (“джинси”), що не був позначений відповідним чином, на регіональному та місцевому рівнях. Місія Канади станом на цей момент не має інформації про будь-які офіційні скарги, які були подані у таких випадках, проте буде продовжувати відстежувати це питання після другого туру. За результатами моніторингу, проведеного Національною радою з питань телебачення і радіомовлення, було зафіксовано 131 скаргу, пов’язану з прихованою політичною рекламою, фейковими новинами, звинуваченнями у наклепі та ін., однак у рамках нинішньої нормативно-правової бази Національна рада є безсилою з точки зору можливості проводити розслідування та накладати санкції на таких мовників.

Ситуація в інформаційному середовищі в онлайн-ЗМІ під час другого туру помітно відрізнялася. Місія Канади виявила численні веб-сайти, не позначені належним чином, які утворюють розподільчі мережі, що поширювали політичну агітацію та рекламний контент різного роду, включаючи 'чорний PR'. Такі веб-сайти поширювали фейкову або неправдиву інформацію, яка часто потрапляла до загальнонаціональних та міжнародних ЗМІ. Зокрема, це стосується інформації технічного характеру (наприклад, 'витоку' інформації у результаті зламу), яка публікується з огляду на її сенсаційну природу, без повного розуміння технічних деталей. Подібні ситуації з помилками / дезінформацією спостерігалися на всіх доступних каналах соціальних медіа (Facebook, Twitter, Telegram, Instagram), де навіть офіційні сторінки кандидатів публікували або пропагували контент, пов'язаний із виборчою кампанією, зокрема в період, що передував офіційному оприлюдненню Центральною виборчою комісією результатів першого туру. Згідно зі звітами, Національна поліція отримала 262 скарги щодо порушень, пов'язаних з недотриманням "дня тиші".

День виборів, голосування і підрахунок голосів

Передвиборний період

Після першого туру Місія Канади продовжувала спостерігати за підрахунком голосів та підбиттям підсумків голосування. Спостерігачам було надано доступ для спостереження за введенням протоколів ДВК в комп'ютерну систему в ОВК в 61,8% випадків. У 42 випадках (34,1%) нашим спостерігачам було відмовлено у такому доступі.

Спостерігачі Місії Канади відзначили, що доставка матеріалів з ДВК була дезорганізована і збивала з пантелику в більшості випадків. Деяким членам ДВК довелося чекати п'ять-сім годин у черзі, перш ніж вони змогли передати виборчі матеріали. Подібні ситуації і тривалий процес передачі матеріалів викликали невдоволення в членів ДВК.

Протягом трьох днів, що передували дню виборів, спостерігачі Місії Канади відвідали 1504 ДВК у всіх 24 областях для спостереження за підготовкою до голосування. 35.5% із цих дільниць, відвіданих спостерігачами Місії Канади, знаходилися у сільській місцевості, а 64.5% дільниць - у містах. ДВК, які були відвідані, були обрані з метою створення вибірки локацій у кожній області та огляду ситуації по всій країні. Спостерігачі зробили загальний висновок про те, що підготовка до дня виборів була гарною або дуже гарною на 96% дільниць. У 98,9% випадків спостерігачі Місії Канади отримали повний доступ і максимальне сприяння з боку членів ДВК для оцінки рівня їхньої підготовки до голосування.

День виборів

Відкриття виборчих дільниць

У день виборів спостерігачі Місії Канади відвідали відкриття 78 виборчих дільниць в усіх областях, де відбувалося голосування. Серед спостережуваних виборчих дільниць 14% виборчих дільниць були розташованими у сільській місцевості та 86% виборчих дільниць були розташованими у містах. Із-поміж відвіданих виборчих дільниць 71 (91%) відкрилися вчасно о 8:00 год. ранку, а 7 відкрилися з невеликим запізненням. На 78 відвіданих виборчих дільницях день виборів розпочався із

засідання виборчої комісії; на цих виборчих дільницях були наявні усі необхідні виборчі матеріали. Спостерігачам Місії Канади надали повне сприяння на 100% виборчих дільниць. Місія Канади оцінила процедури відкриття виборчих дільниць як такі, що були в цілому проведені на доброму або дуже доброму рівні у 97% випадків.

Голосування

Місія Канади провела спостереження за 862 виборчими дільницями в усіх областях, де проводилося голосування, що становило 2,9% виборчих дільниць по всій країні. При цьому 26% виборчих дільниць знаходилися у сільській місцевості, а 74% - у містах. На 421 (48.8%) виборчій дільниці були проблеми з повною доступністю виборчих дільниць для виборців, які мають обмежену здатність самостійно пересуватися. Приміщення для виборчих дільниць в більшості випадків не підходять для доступу людей похилого віку та / або осіб з обмеженими фізичними можливостями. Проте, мобільна система голосування дозволяє таким людям голосувати вдома. Місія Канади відзначила, що такий варіант є недосконалим, оскільки ці особи повинні зареєструватися заздалегідь, а обмеження мобільності і доступність відділень державного реєстру виборців представляють ті ж проблеми.

Під час 846 (98.5%) візитів на виборчі дільниці, спостерігачі Місії Канади отримали повний доступ і не були обмежені жодним чином під час здійснення спостереження. На 7 (0.8%) виборчих дільницях спостерігачі відзначали довгі черги виборців, а також переповненість 7 (0.8%) виборчих дільниць.

Місія Канади зазначила, що таємниця голосування не була належним чином збережена, коли виборці опускали свої розгорнуті бюлетені в прозорі скриньки для голосування. У більшості випадків можна було побачити, за якого кандидата проголосували, в урнах для голосування. Це є порушенням основоположного принципу таємниці голосування та надає простір для підкупу голосів.

Спостерігачі Канадської Місії оцінили процес голосування як такий, що був проведений на доброму або дуже доброму рівні, на 846 (98.5%) виборчих дільницях, а також зробили висновок про те, що на 836 (97.6%) виборчих дільницях було забезпечено дотримання процедур голосування на доброму або дуже доброму рівні.

Закриття виборчих дільниць та підрахунок голосів

Місія Канади провела спостереження за закриттям виборчих дільниць та підрахунком голосів на 69 виборчій дільниці в усіх областях, де відбулося голосування, при цьому 18.8% виборчих дільниць знаходилися у сільській місцевості, а 81.2% виборчих дільниць - у містах. У 67 (97.1%) випадках виборчі дільниці закрилися вчасно о 20:00 год., а 2 (2.9%) виборчі дільниці закрилися із запізненням. На підставі інформації, отриманої до 09:00 год. 22 квітня 2019 року, у 67 (97.1%) випадках спостерігачі оцінили загальний процес підрахунку голосів як такий, що був проведений на доброму або дуже доброму рівні, при цьому дотримання процедур підрахунку голосів було забезпечено на доброму або дуже доброму рівні у 63 (91.3%) випадках.

Передача результатів голосування на виборчій дільниці до ОВК

На підставі інформації, отриманої до 09:00 год. 22 квітня 2019 року, спостерігачі Місії Канади повідомили про проведене спостереження за передачею результатів голосування із 54 виборчих дільниць до ОВК. У 92.6% випадків спостерігачі оцінили процедури передачі результатів голосування до ОВК як такі, що були виконані на доброму або дуже доброму рівні, при цьому дотримання відповідних процедур було забезпечено на доброму або дуже доброму рівні в 96.3% випадків. У 21 (38.9%) випадках спостерігачі відзначили переповненість виборчих дільниць та / або плутанину в ОВК; в десяти (18.5%) випадку результати були відхилені ОВК, а ДВК було запропоновано провести повторний підрахунок голосів.

У 5 (9.3%) випадках Місія Канади спостерігала напруженість і заворушення навколо ОВК.

Місія Канади надасть детальні зауваження щодо процедур у день виборів у своєму остаточному звіті разом з повним статистичним аналізом ДВК та ОВК, які були відвідані.

Друга попередня заява Канадської Місії спостереження за президентськими виборами в Україні доступна англійською, українською та французькою мовами за наступним посиланням:

<https://www.canademissions.ca/media-news>

КАНАДЕМ, Місія зі спостереження за виборами, - це міжнародна, неприбуткова неурядова організація (НУО), яка займається просуванням міжнародного миру та безпеки за допомогою організації, швидкої мобілізації та управління місіями експертів, які працюють у міжнародних відділах ООН, в інших міжнародних урядових організаціях, НУО та національних урядах.

КАНАДЕМ гарантує, що місії зі спостереження за виборами є ґендерно збалансованими, а спостерігачі пройшли належну підготовку у питаннях ґендерної рівності, у тому числі у питаннях розширення прав та можливостей жінок для забезпечення участі жінок у політичному процесі на федеральному та місцевому рівнях.